

OVERSÆTTELSESTEKNIK I TO *POSTOLA SÖGUR*

Simonetta Battista

Universitetet i Macerata, Italien

Jakobs saga postola og *Bartholomeus saga postola* viser nogle fællestræk, hvad overlevering og organisering af stoffet angår. De er hver bevaret i 11 håndskrifter¹, hvoraf nogle indeholder begge sagaer. Disse sidste er emnet for denne undersøgelse. Det drejer sig om følgende:

- AM 645 4° (ca. 1220)², som kun indeholder en oversættelse af de tilsvarende latinske *Passioer*;

- det fragmentariske AM 652 4° (ca. 1250-1300), af hvilket der findes en fuldstændig afskrift i AM 630 4° (ca. 1600-1700), som er struktureret som en homilie. Teksten, som sandsynligvis blev læst op på den pågældende helgens kalenderdag, består af en prolog efterfulgt af en version af den samme *Passio* som i AM 645 4° og en epilog om helgenens mirakler efter døden;

- AM 655 XII-XIII 4° (ca. 1250-75), der formodentlig har været opbygget som en homilie ligesom teksten i AM 630 4°. Den er dog uafsluttet i *Jakobs sags* tilfælde, og fragmentet begynder midt i *Passio*-teksten i *Bartholomeus saga*.

Forholdet mellem de forskellige versioner af *Jakobs saga* kan opstilles på følgende måde:

AM 645 4°		AM 652/630 4°		AM 655 XII-XIII 4°
÷		homiletisk prolog	---	homiletisk prolog
<i>Passio</i> ¹	-->	<i>Passio</i> ¹		<i>Passio</i> ²
÷		epilog		÷

Et lignende mønster gælder også for *Bartholomeus saga*:

AM 645 4°		AM 652/630 4°		AM 655 XII-XIII 4°
+		homiletisk prolog		÷
<i>Passio</i> ¹	-->	<i>Passio</i> ¹		<i>Passio</i> ²
+		epilog	---	epilog

Som det fremgår af skemaet, er de forskellige dele af teksterne flettet sammen, således at AM 645 og AM 630 indeholder to versioner af den samme norrøne *passio*, mens AM 630 og AM 655 har henholdsvis den homiletiske prolog (*Jakobs saga*) og epilog (*Bartholomeus saga*) tilfælles. Hvad angår selve *Passioen*, er der for de to sagaer tale om to redaktioner, af hvilke den ene kun er bevaret i AM 655 XII-XIII 4°.

De latinske kilder for de norrøne versioner af de to *Passioer* er de tekster fra *Historia apostolica* af Abdias-traditionen, som bl. a. er blevet udgivet af Fabricius, Mombricitus og Lipsius-Bonnet. For de to sags vedkommende har det vist sig relevant at jævnføre de tilgængelige udgaver af den latinske tekst for at finde frem til eventuelle forskellige læsemåder. Ved at sammenligne sageteksterne, både indbyrdes og med den latinske kilde,

kan man danne sig en idé om hvor vidt de to *Passio*-redaktioner er afhængige af hinanden. Det er ret usandsynligt, at der skulle være tale om to separate oversættelser af en latinsk *Passio*, fordi teksterne nogle steder ligner hinanden påfaldende meget i deres måde at gengive originalen på. Jvf. følgende eksempler, henholdsvis fra *Jakobs saga* og *Bartholomeus saga*:

1 - Venientia autem dæmonia ubi Iacobus orabat: ululatum in aera habere cœperunt dicentia: Iacobe apostole dei miserere nostri: quia antequam ueniat tempus incendii nostri iam ardemus (37⁴⁴⁻⁴⁶)

AM 645/630 4°

En dioflarnir komu þar, er Jacobus var a bœnum. Þa toku þeir at yla i lopti ok mælltu: Jacob, postoli guðs, miskunna þu oss, þviat ver brennum [+ þegar nú A] fyrir tið bruna vars (515¹⁰⁻¹³)

AM 655 XII-XIII 4°

Oc er dioflarnir como þar at, er Jacobus var, þa tocu þeir at yla i loptino oc mællto sva: Iacobe postole guþs, miscunna þu oss, þvi at ver brennum nu firir tið bruna vars (531⁸⁻¹¹)

2 - Deus Abraham et deus Isaac et deus Jacob, qui ad redemptionem nostram unigenitum tuum filium deum nostrum et dominum direxisti ut nos omnes qui eramus serui peccati suo sanguine redimeret et tibi filios faceret... (144⁷⁻¹⁰)

Guð Abraham, guð Ysaac, guð Jacob, þu er sendir til lausnar varrar eingetinn son þinn drottin varn Jesum Krist, at hann leysti oss með sinu bloði, þa er ver vorum þrælur synða, ok gerði hann oss ser at sonum ... (750⁶⁻¹⁰)

Guð Abrahams, guð Ysaacs, guþ Jacobs, er sendir til varrar lausnar eingetinn son þinn drottin varn Jesum Crist, at hann leysti oss alla sinu banablopi, er aðr varom þrælur synarennar, oc gerþir oss þer at sonum ... (763¹⁻⁵)

Andre steder viser de to redaktioner til gengæld ret selvstændige løsninger, i form af bearbejdelser eller forkortelser. Disse steder er forskellene så store, at de giver anledning til at antage at teksterne har undergået en del ændringer undervejs. De følgende eksempler fra *Jakobs saga* viser nogle af de mest betydningsfulde afvigelser mellem de to *Passio*-redaktioner. De er udvalgt som repræsentanter for de forskellige tendenser i teksterne³:

3 - Placeat ergo tibi consilium meum: et ueni ad ipsum: et postula tibi indulgentiam ab eo: Quod si non feceris: scias artem magicam in nullo penitus profuturam. Me autem scias ad ipsum reuertí: et petere: ut eius merear esse discipulus (37³¹⁻³⁴)

Latu þer lika rað mitt, ok kom þu til hans ok bið þer liknar af honum. En ef þu vill þat eigi gera, þa mun þer at engu duga

Nu lýþ þu rápi minu oc far a fund hans oc sæzc við hann, þvi at þer man ecki annat stoða, man ec oc aprt hverva til hans oc

fiolkyngi þin; ok þat skalltu vita, at ek mun aprtr hverfa oc biðia, at ek verða hans lærisveinn (514³⁴⁻³⁷)

beiðaz, at ec verþa hans lærisveinn (530³³⁻³⁶)

4 - Iacobus autem in spiritus sancto confidenter agens omnes assertiones eius euacuabat: ostendens ei ex scripturis diuinis hunc esse uerum filium dei (37²⁴⁻²⁶)

En Iacobus postoli eyddi með 'krapti [travsti A] heilags anda alla malkroka hans, ok syndi hann af dómum heilagra 'boka [verca A], at Jesus er sannr guðs son (514²⁵⁻²⁷)

En Iacobus sannapi sina kenning með trausti heilags anda, en eyddi hans villu (530²⁵⁻²⁶)

5 - ubi Iacobus orabat (37⁴⁴)

þar, er Iacobus var a bönnum (515¹⁰⁻¹¹)

þar at, er Iacobus var (531⁹)

Disse eksempler viser en tilbøjelighed i AM 645/630 4° til en mere bogstavelig gengivelse, der retter sig nøjagtigt efter det latinske forlæg, både hvad indhold og syntaktisk struktur angår. Teksten i AM 645/630 4° følger kilden ord for ord, og beholder f. eks. i citat nr. 3 det etymologiske indhold af udtrykket *placeat tibi*, som bliver til *Lattu þer lika*, mens *lyþ þu* i AM 655 XII-XIII 4° kun gengiver betydningen. Og imperative *scias* bliver det ene sted oversat med *þat skalltu vita*, men ignoreret i den anden version.

Generelt er de afsnit, som kun er overleveret i AM 645/630 4°s tradition, flere og af større omfang, idet teksten udviser mere nøjagtighed ved gengivelsen af detaljer, som i eks. 4 og 5. Også flere steder i Jakobs tale til jyderne gengiver AM 655 XII-XIII 4° kun en kortfattet version af den latinske tekst, hvoraf alene den væsentlige betydning bliver tilbage, mens AM 645/652 får hver eneste sætning i originalen med, som i følgende citat:

6 - Amicus autem dei Abraham pater noster appellatus est ante quam circuncisionem acciperet: ante quam sabbatum coleret: ante quam legem aliquam diuinæ constitutionis sciret. amicus autem factus est non circuncidendo sed credendo in deum hoc: quod in sæmine eius hereditentur omnes gentes. Si ergo Abraam amicus factus est credendo: constat inimicum dei fieri: qui non credit in deum (38⁴⁵⁻⁴⁹)

En Abraham var kallaðr vinr guðs, fyrr en hann tæki skurðarskirm eða helliði þvattidaga, ok fyrr en hann vissi nokkur lög guðs boðorða. En hann varð vinr guðs eigi af scurðarskirm, helliðr af því at hann truði fyrirheiti guðs, at i hans kyni myndi allar þjóðir þrifaz. En ef Abraham

Abraham callapi guð vin sinn, oc mest af þeiri tru, er hann hafpi til guþs umfram aðra menn (532³⁵⁻³⁷)

varð vinr guðs því, at hann trúði guði, þa er ok vist, at sa er ovinnr guðs, er eigi truir guði (516⁴⁰-517⁶)

I modsætning til denne tendens, kan AM 645/630 indimellem være den kortere tekst og AM 655 den, som er tættest på den latinske kilde:

7 - et *iterum: propter misericordiam inopum et gemitum pauperum: nunc exurgam dicit dominus. De ascensione autem eius dicit: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem: et iterum: ascendit super cherubin: et uolauit: Et iterum: Ascendit deus in iubilatione. Iterum Anna mater sancti Samuelis dicit: Dominus ascendit in caelos: et tonat (39¹²⁻¹⁷)

fyrir sut aumra ok vesolld valaðra mun ek upprisa, kvað drottinn. Davið mælti ok um uppstigning hans: Drottinn ste upp til himna [+ með sigri A] i fognað (517²⁷⁻²⁹)

Oc enn i aðrum stað: Firir sakir ǫreiga vesalþar oc syting (!) fatœcra mon ec up risa. Um uppstigning hans mælti hann sva: Leiddi hann með ser tekit herfang upstigandi i hæþ. Oc enn i aðrom stað: Drottinn ste up með gleþi. Sva sagþi oc Anna moþir Samuel: Drottinn ste up til himna (533²¹⁻²⁶)

Her foretrækker AM 655 XII-XIII 4° at gengive hvert eneste bibelsk citat fra den latinske *Passio*, mens den anden tradition forkorter teksten. Oversætteren af AM 655-redaktionen har måske ønsket på denne måde at fremhæve den homiletiske karakter i fortællingen. Nogle gang er det bare små detaljer, som kun er med i AM 655. Det kan man se i det næste eksempel, hvor AM 655 bevarer det latinske *formica*, som på norrønt bliver til *mölr*, nok for at tilpasse ordet den hjemlige kultur:

8 - Dicit eis Iacobus: Ecce Philetus ante uos est cur eum non tenetis? Dicunt ei dæmones: Nos non possumus nec formicam quæ in cubiculo tuo est manu contingere (38⁴⁻⁶)

Jacobus mælti: Fyrir hvi taki þer eigi Filetum, er her stendr fyrir yðr? Dioflarnir mæltu: Ver megum eigi þann taka, er i þinni varðveizlu er (515²⁷⁻²⁹)

Jacobus mælti: Hvi taki þer hann nu eigi? Þeir svoruðu: Megum ver at siþr honum granda, at ver megum eigi einn mol taca, þann er i gezlu þinni er (531²⁶⁻²⁸)

Omfanget af udeladt tekst kan også variere, med stilistisk effekt, som det fremgår af følgende citat, hvor AM 655 beholder den antitetiske dobbelt-konstruktion i originalen, og derfor gengiver et nøjagtigere indhold:

9 - Ille te ligauit. tu eum solus. Ille te uinctum a dæmoniis ad se conatus est adducere: tu eum captum a dæmoniis liberum ire permitte (38⁸⁻⁹)

Ermogenis batt þik, en þu leys hann nu,
ok lat hann fara i friði fra diofli
(515³¹⁻³²)

Hann batt þic, en þu leys hann nu; hann
villdi þic geva a diovols valld, en þu lat
hann fara frialsan af diofla valldi
(531³⁰⁻³¹)

Ingen af redaktionerne viser mange af de træk som regnes for typiske for *den lærde stil*. Dog kan blandt de stilistiske egenskaber, som viser sig mere hyppigt i AM 655, nævnes leksikale par og bøjede participier. Her svarer to ord i den norrøne tekst ofte til et enkelt ord i den latinske. F. eks. bliver udtrykket *habere rationem* gengivet med *hafu rað oc trunað*, i stedet for *hafu trunað*, og *ad læsionem* med *til meins oc hasca*, mod *at granda*, for bedre at nuancere betydningen. Det samme gælder for oversættelsen af *de malo opere* med *meþ rangendum oc slægþ* mod *af illu verke* et andet sted i fortællingen. De følgende eks. illustrerer gengivelsen af bøjede participier:

10 - Dominus Iesus christus erigit elisos: et ipse soluit compeditos (37³⁸⁻³⁹)

drottinn Jesus Kristr reisir upp þa er falla
ok leysir bundna (515³⁻⁴)

Drottinn ørðgar up bundna oc leysir
fiotraþa (531²)

11 - Animarum liberator accipe poenitentem: quem inuidentem et detrahentem hactenus sustinuisti (38²⁰⁻²¹)

Þu lausnari anda, tak þu iðran þess, er
hingat til hefir andskoti verit ok
amælandi þinn (516⁶⁻⁸)

Þu ert sannr frelsari andanna, tak *m[ik]
(*udg.* [þann mann]) i sætt iþranda *minna
(*udg.* sinna) afgerþa, er þu hevir aðr
micla scapraun af hafþa oc borit
þolinmöþliga (532⁵⁻⁷)

12 - Statim autem ut de sudario suo tetigit eum: is qui eum attulerat: resolutus a uinculo magi: currens uenit ad Iacobum insultans maleficiis eius: Hermogenes autem magus dolens quod ei insultaret de arte sua: [insultaret. arte sua *Be, Fb*] excitauit dæmones (37³⁹⁻⁴¹)

En sa for, er sendr var, ok selldi Fileto
sveitadukinn. Þa losnaði hann or þondum
Ermogenis ok hlo at fiolkyngi hans ok
rann til postolans. Þa reiddiz Ermogenis,
er lærisveinn hans hlo at honum, ok vakti
upp diofla (515⁴⁻⁷)

Oc er sveitaducr Jacobi com til Phileti oc
hann toc við honum, þa losnuþo oll bond
af honum, oc rann hann þa til Iacobus oc
gambrapi yvir Ermogene oc hans illzscu.
Ermogenes varþ þa reiþr mioc oc vacþi
up diofla meþ fiolkyngi (531²⁻⁶)

I eks. 10 finder vi den parallelle konstruktion med *bundna* og *fiotrapa* i AM 655 XII-XIII 4°, som svarer til det latinske forlæg, mens AM 645/630 4° foretrækker en partiel omskrivning (*þa er falla*). Også her, som det var tilfældet i eks. 9, ser AM 655 ser ud til at ville understrege den antitetiske konstruktion i originalen. Af eks. 11 fremgår hvordan begge redaktioner har problemer med at gengive kilden med den samme kortfattede, effektive formulering: den første redaktion oversætter præsens participiet *pœnitentem* med udtrykket *íþron þess, er*, mens den anden bruger *mik ... iðranda*, med participium af verbet *iðra* i attributiv funktion, samtidig med at det styrer *minna afgerþa*. Det latinske *par invidentem et detrahentem* bliver dog omskrivet i begge traditioner.

En vending fra eks. 7 er også et specielt godt eksempel på, hvordan AM 655 kan opbygge en norrøn sætning ved at kalkere den syntaktiske og morfologiske struktur fra den latinske tekst, sådan at der opstår et ét-til-ét-forhold mellem ordene. *Ascendens in altum captivam ducit captivitatem* bliver til *Leiddi hann meþ ser tekit herfang upstigandi i hæþ*, hvor den retoriske figur *captivam captivitatem* bliver gengivet med det vellykkede billede *tekit herfang*, og part. pres. *ascendens* med *upstigandi*.

Det sidste citat viser i de to versioner forskellige fortolkninger af participiet *resolutus*: i AM 645/630 4° er *Filetus* subjekt for verbet *losnapi*, med reflektiv betydning, mens AM 655 XII-XIII 4° oversætter med *losnobo oll bund*, som i den sidste ende bedre gengiver den mening at noget er sket takket være et eksternt indgreb.

Dette sidste eksempel berører også det vigtige problem om, hvilken version af den latinske *Passio* oversætteren har haft til rådighed. Fra en syntaktisk synsvinkel er den latinske tekst segmenteret på to lidt forskellige måder i Mombricitus og Fabricius, afhængigt af præpositionen *de*: i den ene version viser *de arte sua* tilbage til *insultaret*; i den anden åbner den instrumentale ablativ *arte sua* den følgende sætning og forklarer, hvordan Ermogenes fremmaner dæmonerne. I de norrøne tekster har vi henholdsvis (*hlo*) *at horum* og *meþ folkyngi*. De forskellige læsemåder kan måske forklares alene med en obligatorisk bestemmelse til verbet *hlaja* i den første redaktion, som så samtidig kunne have udeladt syntagmet *með folkyngi*. En anden forklaring er dog lige så tænkelig: de to norrøne redaktioner følger hver sin version af den latinske original.

Af de anførte eksempler kan man drage den foreløbige konklusion, at der er to mulige mønstre, hvad teksternes indbyrdes forhold angår: enten stammer de to redaktioner fra en enkelt oprindelig oversættelse, eller også har oversætteren af AM 655 XII-XIII 4° kendt og bearbejdet en allerede eksisterende version. Det sidste forekommer mig at være tilfældet. For begge hypotesers vedkommende er det nærliggende at forestille sig at visse forandringer i teksten ikke kan være opstået alene på grund af stilistisk revision, men også må skyldes en yderligere jævnførelse med den latinske *Passio*, som i visse tilfælde kunne have foreligget i en lidt anderledes version.

Fra *Bartholomeus saga postola* skal kun et par eksempler nævnes:

13 - Tunc ostendit eis ingentem Aegyptium nigriorem fuligine, faciem acutam com barba prolixa, crines usque ad pedes, oculos igneos sicut ferrum ignitum, scintillas emicans ex ore eius, et ex naribus egrediebatur flamma sulphurea, pennarum adaeque habentem alas

spineas sicut istrix, et erat uinctus a tergo manibus, igneis catenis strictus (146⁵⁻¹¹)

Þa syndi hann þeim mikinn skugga hræðiligan hrafni svartara; nef hans var hvast oc skegg hans var sitt, har hans tok allt a fœtr niðr; elldr brann or augum hans, en gneistar flugu or munnni hans sem af gloanda iarni. en brennusteins logi rauk or nösnum hans; fjaðrar hans voru sva sem þýrnar [þornar A], en hendr hans voru bundnar a bak aprt með elldligum þöndum [rekendom A] (750³⁰-751¹)

Eptir þat geck ut or scurþgöpinu ogorlegr blamaþr biki svartari, harðlundlegr oc hvassnefiaðr, siðskeggiaðr oc svart skeggit oc illilicet, harit svart oc sitt, sva at toc a tær honum, augun sem elldr væri i at sia, oc flugu gneistar or sem af vellanda iarni. Or munninum oc nausunum for ut sva sem brennusteins logi, oc honum varo vengir oc fjaðrar sva sem clungr oc þýrnar, hendr hans varo bundnar a bak aprt með iarnlegum þöndum (763²⁷⁻³⁴)

14 - dixit ad eum Astriges rex: Tu es qui euertisti fratrem meum? Cui apostolus dixit: Ego non euerti eum sed conuerti (148²⁻⁴)

Þa mælti Astriges konungr við hann: Ertu sa er villtan hefir broður minn? Postolinn mælti: Eigi villta ek hann, heldr leidda ek hann fra villu (751²⁰⁻²³)

Konungr mælti við hann: Ert þu sa maðr, er snerir afleiþis broður minn? Postolinn mælti: Eigi afleiþis, heldr aleiðis (764⁹⁻¹¹)

Det første eksempel viser, hvordan de to traditioner behandler det samme stof på forskellige måder. Begge tekster giver en livlig beskrivelse af dæmonen, der bliver introduceret som en neger og efterhånden får mere umenneskelige træk. De stilistiske valg er dog anderledes: allerede fra starten bruger den ene redaktion ordet *skuggi*, som har en mere spøgelsesagtig karakter end det neutrale *blámaðr*. Især i de første fire sætninger er hver oversættelse original i sin måde at gengive det latinske forlæg på. AM 645/630 4° bruger en række finitte sætninger, hvor hvert substantiv står i forbindelse med et enkelt adjektiv, ligesom i originalen. AM 655 4° laver hvert element af beskrivelsen om til et par allittererende adjektiver, som giver et mere nuanceret billede. F. eks. følger *harðlundlegr svartr* med til at opbygge rytmen. Skildringen fortsætter med en serie enkelte ord i AM 645/630, i modsætning til leksikale par i AM 655, jvf. *or munnni hans/or munninum oc nausunum, fjaðrar/vengir oc fjaðrar, þýrnar/clungr oc þýrnar*. I alle tilfælde drejer det sig om synonymmer eller ord med lignende betydning, som i den norrøne tekst gengiver det livlige billede i den latinske. Også andre steder i teksten viser AM 655 mere tilbøjelighed til at bruge leksikale par, f. eks. bliver det latinske *reliqatum et vincum* gengivet med det tilsvarende *bundinn oc fiotraban*, mens AM 645/630 oversætter med *bundinn* alene.

Det andet eksempel viser også alternative løsninger: den symmetriske latinske sætning, *Ego non euerti eum sed conuerti*, bliver omskrevet i AM 645/630, mens det lykkes AM 655 4° at genskabe strukturen i den latinske original. De to verber med modsat betydning,

convertere og *evertere*, som kun er differentieret af præfikset, bliver gengivet med adverbierne *aleiðis* og *afleiðis*, som bevarer det samme mønster. Oversætteren har på denne måde meget præcist gengivet forholdene i den latinske sætning ved at overføre dem til en anden morfologisk kategori, inden for mulighederne i det norrøne sprog. Fra en semantisk synsvinkel viser denne operation en dyb forståelse af etymologien i den latinske tekst og en god beherskelse af de retoriske teknikker, som bliver overført til og tilpasset modersmålet. Det er efter min mening utænkeligt, at denne nøjagtighed kunne opnås blot ved en revision af en eksisterende norrøn tekst, uden en yderligere jævnføring med det latinske forlæg. Den modsatte hypotese, at det skulle være AM 645-traditionen, der reviderer den anden tekst, er endnu mere usandsynlig, fordi teksten er stilistisk mere enkel og helstøbt.

Også for *Bartholomeus sagas* vedkommende er det derfor meget svært at forestille sig, at der blot skulle være tale om to versioner af den samme oprindelige oversættelse. Det er mere sandsynligt, at teksten i AM 655 4° er en ny redaktion af en lignende latinsk *Passio*, hvor oversætteren samtidigt har haft adgang til den tidligere norrøne version. Derfor vil jeg være tilbøjelig til at tro det samme om *Jakobs saga*.

Oversættelserne er for begge sagaers vedkommende trofaste mod den latinske model, som uden tvivl har været meget tæt på Fabricius' og Mombritius' tekster. Hver redaktion er dog præget af oversætterens stilistiske smag, som sandsynligvis skyldes forskellige kulturelle baggrunde og forskellige formål med teksterne. AM 645/630 4°'s gengivelse af den latinske kilde er mere bogstavelig, nok fordi forfatteren er mere interesseret i at få alle detaljerne med, selv om det skulle gå ud over formen. AM 655 4° er også nøjagtigt hvad detaljerne angår, men det er mere interesseret i en stil, der udnytter mulighederne i det norrøne sprog, og viser mere selvstændighed i forhold til forlægget. Hver tradition lægger således vægt på forskellige detaljer. Især hvad *Jakobs saga* angår, er det tydeligt at AM 645/630 4°'s gengivelse fokuserer på det narrative aspekt, hvorimod i AM 655 XII-XIII 4° tekstens opbyggelige funktion bliver fremhævet, igennem de mange bibelske citater, som udgør den teologiske støtte til fortællingen.

Man kan midlertidigt konkludere, at hver oversætter har haft sin måde at fortolke og arrangere kildematerialet på, som ikke behøver at afspejle en kronologisk udvikling. Det kan også skyldes de forskellige retoriskoler og kulturelle miljøer, som oversætterne kom fra. Stefán Karlsson foreslår, at AM 655 XII-XIII 4° er skrevet på Island af en islandsk skriver⁴, men med visse norske skrivertræk. Man kan så forestille sig, at tekstens fortolkning og gengivelse af den latinske kilde også kunne være påvirket af et norsk præget kulturelt miljø.

NOTER

1. Jvf. *A Handlist*, s. 302 og ss. 313-314.
2. Dateringen af håndskrifterne følger *ONP. Registre*, s. 33 og s. 293.
3. De norrøne tekster er citeret fra Ungers udgave af AM 630 4° i *Postola sögur*, Christiania 1874, ss. 513-521 (*Jakobs saga*) og ss. 743-754 (*Bartholomeus saga*), med varianter fra Ludvig Larsson, *Islandska håndskriften N. 645 4°*, Lund 1885, ss. 90-99 og ss. 99-108 (betegnet *A*). Hovedteksten for de latinske citater er for *Jakobs sagas* vedkommende Boninus Mombritius, *Sanctuarium seu Vitae Sanctorum II*, Hildesheim-New York 1978, ss. 37-40, suppleret med Fabricius' udgave, *Codex Apocryphus Novi Testamenti*, ss. 516-531, for eventuelle varianter. Citaterne fra *Bartholomeus saga* stammer fra Maximilianus Bonnet, *Acta Apostolorum Apocrypha II*, 1, Hildesheim 1959, ss. 128-150, som har et rigt variantapparat. Disse udgaver er blevet valgt fordi de har vist sig at være tættest på den norrøne tekst.
4. Jvf. Stefán Karlsson, *Om norvågismer i islandske håndskrifter*, MM 1978, ss. 93-95, hvor Þingeyrar-klostret bliver foreslået som tilblivelsessted.

